

ОШ МАМЛЕКЕТТИК УНИВЕРСИТЕТИНИН ЖАРЧЫСЫ. УКУК

ВЕСТНИК ОШСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА. ПРАВО

JOURNAL OF OSH STATE UNIVERSITY. LAW

e-ISSN: 1694-8661

№2(3)/2023, 81-86

УДК: 34.343

DOI: [10.52754/16948661_2023_2\(3\)_13](https://doi.org/10.52754/16948661_2023_2(3)_13)

**КОРРУПЦИЯЛЫК КЫЛМЫШТАРДЫН АЛДЫН АЛУУ БОЮНЧА ЖАЛПЫ
СОЦИАЛДЫК ЖАНА АТАЙЫН ЧАРАЛАР**

**ОБЩЕСОЦИАЛЬНЫЕ И СПЕЦИАЛЬНЫЕ МЕРЫ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ
КОРРУПЦИОННЫХ ПРЕСТУПЛЕНИЙ**

**GENERAL SOCIAL AND SPECIAL MEASURES FOR PREVENTION OF CORRUPTION
CRIMES**

Парайдин уулу Шайлообек

Парайдин уулу Шайлообек

Paraidin uulu Shailoobek

ю.и.к., доцент, Ош мамлекеттик университети

к.ю.н., доцент, Ошский государственный университет
Candidate of Law, Associate Professor, Osh State University

mega.shailoo@mail.ru

КОРРУПЦИЯЛЫК КЫЛМЫШТАРДЫН АЛДЫН АЛУУ БОЮНЧА ЖАЛПЫ СОЦИАЛДЫК ЖАНА АТАЙЫН ЧАРАЛАР

Аннотация

Бул макалада коррупциялык кылмыштардын социалдык алдын алуу маселелери каралат жана коррупцияны алдын алуу боюнча айрым чаралардын натыйжалуулугу талдоого алынат. Коррупцияга каршы күрөшүү боюнча тыюу салуулардын, чектөөлөрдүн жана талаптардын учурдагы системасын андан ары өркүндөтүү боюнча сунуштар ж.б. Макала Кыргызстандагы коррупциялык багыттагы кылмыштардын алдын алуу боюнча социалдык жана атайын чаралардын мазмунун талдоого багытталат. Автор "коррупциянын алдын алуу" деген терминдердин маңызын кеңири жана ырааттуу түшүндүрмө берет. Кыргыз Республикасында коррупцияны алдын алуу боюнча атайын чараларды ишке ашырууда көйгөйлүү маселелердин болушуна өзгөчө көңүл бурулат.

Ачкыч сөздөр: кылмыш, чара, мыйзам, социум, кылмышты алдын алуу чаралары; коррупциялык кылмыштар; коррупцияга каршы иш-аракеттер

ОБЩЕСОЦИАЛЬНЫЕ И СПЕЦИАЛЬНЫЕ МЕРЫ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ КОРРУПЦИОННЫХ ПРЕСТУПЛЕНИЙ

GENERAL SOCIAL AND SPECIAL MEASURES FOR PREVENTION OF CORRUPTION CRIMES

Аннотация

В данной статье будут рассмотрены вопросы социальной профилактики коррупционных преступлений и проанализирована эффективность отдельных мер по предупреждению коррупции. Предложения по дальнейшему совершенствованию существующей системы запретов, ограничений и требований для противодействия коррупции и т.д. Статья направлена на анализ содержания социальных и специальных мер по предупреждению коррупционных преступлений в Кыргызстане. Автор дает широкое и последовательное объяснение сути термина "предотвращение коррупции". При реализации специальных мер по предотвращению коррупции в Кыргызской Республике особое внимание уделяется наличию проблемных вопросов.

Abstract

This article will consider issues of social prevention of corruption crimes and analyze the effectiveness of individual measures to prevent corruption. Proposals for further improvement of the existing system of prohibitions, restrictions and requirements for combating corruption, etc. b. The article will be aimed at analyzing the content of social and special measures for the prevention of corruption crimes in Kyrgyzstan. The author gives a broad and consistent explanation of the essence of the terms "prevention of corruption". When implementing special measures to prevent corruption in the Kyrgyz Republic, special attention is paid to the presence of problem issues.

Ключевые слова: преступность, мера, закон, общество, меры по предупреждению преступности; коррупционные преступления; антикоррупционные действия.

Keywords: crime, measure, law, society, crime prevention measures; corruption crimes; anti-corruption actions.

Киришүү

Коррупция мыйзамдуулукка коркунуч туудурары маалым, адам укуктары, коомдун адеп-ахлактык жана адеп-ахлактык негиздерин бузат, бийликке болгон ишеним атаандаштыкка тоскоолдук кылат, экономиканы татаалдаштырат өнүгүү, кесипкөйлүктүн өсүшүнө терс таасирин тийгизет.

Постсоветтик Кыргызстандагы коррупциянын жайылышында мамлекеттик ишканалардын жана заводдордун жасалма банкроттугу жана алардын андан ары менчиктештирилиши чоң роль ойногон. Мамлекеттик мүлктү уурдагандыгы үчүн расмий түрдө мультимиллионерлерге айланган. Келечекте айыл чарба жерлерин менчиктештирүү жаңы пайда болгон коррупциялашкан чиновниктер үчүн чоң үлүштөрдү камсыз кылды.

Кыргызстандын эли бир нече муундун эмгеги менен түзүлгөн мамлекеттик мүлктөн ажыратылып, бийликтеги мамлекеттик кызматкерлердин жеке менчигине өткөн. Мамлекеттик мүлктүн символикалык наркына каражат бөлүү аркылуу капиталдын алгачкы топтолушу кылмыштуу тарыхы бар адамдардын Кыргызстанда бийликке умтулушуна өбөлгө түздү. Натыйжада, өлкөнүн калкынын 30 пайызы жакырчылыктын чегинде, ал эми Кыргызстан дүйнөдөгү эң жакыр он мамлекеттин катарына кирет.

Коррупция (жана пара алуу) көйгөйү " түбөлүк "категориясына кирет. Ар дайым жана бардык элдерде бул өтө терс социалдык көрүнүш кандайдыр бир формада байкалган, ага каршы күрөшүү үчүн ар кандай аракеттер көрүлсө дагы күрөштүн натыйжасы жыйынтык бербей келет.

Эгемендүүлүк жана демократиялык кайра түзүүлөр жылдарында Кыргыз Республикасында коррупцияга каршы аракеттенүүгө жана ага каршы күрөшүүгө өзүнчө жана өзгөчө көңүл бурулган.

Мурда 2012-жылы кабыл алынган Кыргыз Республикасында антикоррупциялык саясаттын мамлекеттик стратегиясында чагылдырылган коррупцияга каршы аракеттенүүнүн максаттары жана милдеттери Кыргыз Республикасында жүрүп жаткан социалдык-экономикалык жана саясий процесстерге концептуалдык жактан ылайык келген.

Бирок жогоруда көрсөтүлгөн стратегияны ишке ашыруу этабында кабыл алынып жаткан чаралар чар жайыт, системасыз мүнөзгө ээ болгон.

2018-жылдан тартып, өлкө жетекчилигинин көрсөткөн саясий эркинен улам Кыргыз Республикасы коррупциянын кандай гана болбосун көрүнүштөрүндө ага каршы элдешкис күрөштү активдештирди жана аны жүргүзүп жатат.

Оң натыйжаларга жетишүү болду, коррупцияга каршы күрөшүүнүн олуттуу жана эл тарабынан таанылган тенденциялары тагыраак көрүнө баштады.

Кыргыз Республикасынын Коопсуздук кеңешинин 2018-2020-жылдардагы чечимдери менен сот, көзөмөл, укук коргоо органдарында, экономиканын тоо-кен казуу жана ага жакын тармактарында коррупцияны жоюуга багытталган маанилүү жана негиз салуучу саясий чечимдер кабыл алынган.

Коррупциянын деңгээлин өлчөгөн Transparency International эл аралык ачык-айкындуулук рейтингине ылайык, Кыргызстан 27 упай менен 136-орунду ээледі. Өткөн жылы

ал 24 упай менен 150-орунду ээлеген. Кыргызстан азыр Орусия менен бирдей абалда. Коррупция аз кездешүүчү дүйнөнүн өлкөлөрү Дания, Жаңы Зеландия жана Финляндия. Эң коррупциялашкан Түндүк Корея, Сомали.

Коррупциянын алдын алуу боюнча Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 7 беренесине ылайык,

Коррупциянын алдын алуу төмөнкү негизги чаралар менен ишке ашырылат:

- 1) коомдогу коррупцияга карата сабырсыздыктын калыптанышы;
- 2) ченемдик укуктук актыларды жана алардын долбоорлорун коррупцияга каршы аудит;
- 3) жеке мамлекет же башка мамлекеттик ыйгарым укуктары менен мыйзам тарабынан берилген органдардын, жергиликтүү бийлик органдарынын, башка органдардын, уюмдардын экспертиза, жок дегенде, бир жолу күчүнө кирген соттордун чечимдеринин жыйынтыгы боюнча аткаруу практикасынын төрттөн бир бөлүгү, бул органдардын, уюмдардын жана алардын кызматкерлеринин жараксыз укуктук актыларын, мыйзамсыз чечимдерин жана иш-аракеттерин (аракетсиздигин) жокко чыгаруу жана алдын алуу жана себептерин жоюу боюнча чараларды көрүү үчүн ж.б.

Коррупция-бул коомдун же мамлекеттин кызыкчылыктарына коркунуч туудурган жеке адамдарга жана юридикалык жактарга материалдык, жеңилдиктерди мыйзамсыз алуу жана аларды камсыз кылуу максатында жеке адамдар же топтор менен мыйзамсыз, туруктуу байланыш түзүү.

Бул иш-аракеттер ачык-айкын конфигурацияга ээ алар коррупцияны жоюуга багытталган. Бирок, жогоруда айтылган чараларга карабастан, күнүмдүк коррупция күчүндө калууда жогорку деңгээлде (медицина жана билим берүү жаатында).

Коррупция-коомго мүнөздүү социалдык көрүнүш жана жалпысынан алганда кылмыш сыяктуу коштоочу элемент болуп саналат. Бирок, мындай билдирүү буга ишенүүгө негиз бербейт алар менен күрөшүүнүн кажети жок.

Ошондуктан мамлекет үчүн керек болгон ар кандай деңгээлдеги чараларды колдонууга мүмкүндүк берет: саясий, экономикалык, укуктук, моралдык, психологиялык коррупциянын деңгээлин төмөндөтүү жана калкты опузалоодон коргоо ошондой эле мамлекеттик бийликтин бардык деңгээлдериндеги кызмат адамдарын кыянаттык менен пайдалануу. Кантип

Көптөгөн мамлекеттердин тажрыйбасы көрсөткөндөй, коррупцияны толук жоюу мүмкүн эмес, бирок аны орнотуу боюнча чараларды көрүү

ага контролдук кылуу жана аны чектөө чаралары укуктук да, уюштуруучулук дагы реформалардын алкагында толук мүмкүн.

Коррупция көйгөйү бир гана мамлекеттин ички көйгөйүү эмес, бүтүндөй дүйнөнүн көйгөйүүнө айланды. Буга Эл аралык деңгээлде кабыл алынган Коррупцияга каршы документтер далил боло алат. Алардын арасында

БУУнун мамлекеттик кызматкерлердин жүрүм-туруму боюнча эл аралык Кодекси (1996) баса белгилениши керек; уюмдун Конвенциясы пара менен күрөшүү үчүн экономикалык кызматташтык жана өнүктүрүү Эл аралык ишкердик ишмердүүлүктү жүргүзүүдө чет

мамлекеттердин кызматкерлери (1997); Европа Кеңешинин Конвенциясы коррупция үчүн кылмыш жоопкерчилиги жөнүндө (1999); Конвенция Коррупцияга каршы БУУнун (2003).

Кыргызстан коррупциянын кеңири жайылышына байланыштуу коом үчүн маанилүү көйгөй гана болуп калбаганын моюнга алат, бирок бул мамлекеттин коопсуздугуна да коркунуч туудурат. Коррупция менен коштолгон кылмыштардын бүтүндөй сериясы. Алардын арасында уюшкан кылмыштуулук, баңгизат, мыйзамсыз акчаны адалдоо, адам сатуу бар.

Коррупцияны алдын алуу үчүн мамлекеттик бийлик коррупцияга каршы күрөшүү үчүн комплекстүү, координацияланган жана системалуу чараларды иштеп чыгышы керек коррупцияга каршы бирдиктүү саясатты иштеп чыгуу жана ишке ашыруу.

Ошондуктан коррупциянын себептерин изилдөө ушунчалык маанилүү-кантсе да, отоо чөптүн өзү менен гана эмес анын уруктары менен да күрөшүү керек. Коррупция деген эмне экенин түшүнүү, бул көрүнүштү жана ага каршы туруу боюнча башка өлкөлөрдүн тажрыйбасын изилдөө менен биз билимге ээ болобуз - ал эми билим, биз билгендей, күч. Эң негизгиси бул бийлик өзүнүн туура пайдаланылышын табат – бул үчүн саясий эрк гана эмес, бүтүндөй коомчулуктун колдоосу керек. Антпесе, коррупцияга каршы күрөш жоголот.

Колдонулган адабияттар

1. Антонян, Ю. М. Криминология: учебник для академического бакалавриата / Ю. М. Антонян. – 3-е изд., перераб. и доп. – Москва : Издательство Юрайт, 2019.
2. Абдрисаев Э., Алымбеков М. Мнение о борьбе с коррупцией в Кыргызстане: Интервью с послом, главой Центра ОБСЕ в Бишкеке С. Капино-сом // КАБАР. URL: <http://old.kabar.kg/interview/full/101635>
3. Абдуваитова А. Борьба с коррупцией: нарушитель тот, кто пойман с поличным//Вечерний Бишкек. URL: http://www.vb.kg/doc/330629_borba_s_korrupciey:_naryshitel_tot_kto_poyman_s_polichnym.html
4. Волженкин Б.В. Преступления в сфере экономической деятельности (экономические преступления). СПб., 2002.
5. Гишинский А.И. Коррупция: теория, российская реальность, социальный контроль // Криминология: вчера, сегодня, завтра: труды Санкт-Петербургского криминологического клуба. Бишкек, 2003.
6. Долгова А.И. Преступность, ее организованность и криминальное общество. М., 2003.
7. Исраилова, А. (2023). Конституционные аспекты антикоррупционных механизмов в обеспечении экономической безопасности: опыт Кыргызстана. *Вестник Ошского государственного университета. Право*, 1(2), 49-57. DOI: [https://doi.org/10.52754/16948661_2023_1\(2\)_8](https://doi.org/10.52754/16948661_2023_1(2)_8). EDN: CBSAPH.
8. Лунеев В.В. Преступность XX века. М., 2005.
9. Мамаджонова, Д. (2023). Способ применения информационных технологий в противодействии коррупции. *Вестник Ошского государственного университета*.

Право, №1, сс. 129-134. DOI: [https://doi.org/10.52754/16948661_2023_1\(2\)_19](https://doi.org/10.52754/16948661_2023_1(2)_19). EDN: VCMVRY.

10. Максимов С.В. Коррупция. Закон. Ответственность. М., 2000.
11. Мирошниченко Д.В. Уголовно-правовое воздействие на коррупцию. М., 2010.
12. Парайдин уулу, Ш. (2022). Коррупция жана коррупциялык кылмыштуулуктун өбөлгөлөрү. *Ош мамлекеттик университетинин Жарчысы. Ужук*, No. 1, сс. 131-136. DOI: https://doi.org/10.52754/16948661_2022_1_14. EDN: МАНФЈН.
13. Степанов В. Обычный подарок или обычная взятка // Российская юстиция. 2000. № 4.
14. Сыдыкова Л.Ч. Проблемы уголовного законодательства Кыргызской Республики (вопросы теории и методологии). Бишкек: Изд-во КРСУ, 2005.